

Geçmişten Günümüze Kadın Şairlerin Konumuna Genel Bir Bakış

From Past to Present an Overview of Women Poets

Ayfer YILMAZ*

*“Bir toplumda kadın şairin varlığı,
o toplumun ilerleme ve uygarlık düzeyi göstergesidir.”*

Günseli İnal

Özet

Sanat, bireysel yaratımın estetik boyutlarda ortaya çıkan tezahürüdür. Şiir de edebiyat sanatı içinde dilin en özel kullanımına dayalı bir sanat dalıdır. İnsanoğlunun varlığından itibaren değişik biçimlerde şiirin de varlığından söz etmek mümkündür. Önceleri sözlü edebiyat içinde kimi zaman anonim biçimde varolagelen şiir, yazılı edebiyata geçildikten sonra şairinin bilindiği özel bir sanat haline gelmiştir. Yüzyıllar boyunca en güzel örneklerini bulan Türk şiirinde, kadın şairlerin yeri meselesi de giderek daha fazla dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. “Neden kadın şair sayısı az?” ya da “Kadın şairler neden yeterince varlık ortaya koyamıyorlar?” gibi sorular da araştırmacıların dikkatinden kaçmaz. Bu soruların artması ile biz de kadın şairler konusuna değinme gereği duyduk ve bu çalışmayı hazırladık. Bu makalede Divan şiirinden başlayarak günümüze kadar kadın şairlerin durumu tespit edilmeye çalışılmış ve bazı tekliflerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat, şiir, edebiyatımızda dönemler, kadın şair.

Abstract

Art is manifest of an individual's creation in an aesthetic manner. Poetry is a branch of art that relies on special usage of language. Poetry has continued to exist in different forms since the beginning of mankind. Many anonymous poems from old times enrich literature. After man began writing works of art in scriptures the

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

function and importance of poetry increased. In time the position of women poets in Turkish poetry became an interesting issue to think and study about. There are many questions in academicians' minds, like: "Why is the number of women poets very low?" or "Why couldn't women poets prove themselves among men of letters?" This study is based on such questions. In this article the position of women poets since the era of Divan poetry until today is discussed and some propositions are made about the improvement of literary contributions of women.

Keywords: Art, poetry, literary eras, women poet.

Giriş

İnsanoğlunun doğada gördüğü duyduğu şeyleri, hisleri, düşünceleri, yeteneği doğrultusunda estetik çerçevede yeniden yorumlaması demek olan sanat, bir çeşit yeniden yaratmadır. Özdemir Nutku sanatı tanımlarken:

"Kültür tarihinin başlangıcında, insanoğlunun doğal nesnelere, dış dünyayı değiştirebilecek araçlar yapmasındaki heyecan verici buluşları, yani araç yapma bü-yüsü, giderek bu büyüye sonsuz olanaklar yüklemeye çabasına dönüştüğünde, sanat dediğimiz olgu da ortaya çıkar" (Nutku 2010:137) demektedir.

Kadınlar, tarihsel süreç içinde toplumsal haklarını kazandıkları ölçüde, hayatın diğer alanlarında olduğu gibi sanatta da varlıklarını daha fazla ortaya koyma imkânı bulmuşlardır. Değişik kültürlerde kadının kölelikten birey olmaya geçiş mücadelesinin uzun asırlar sürdüğünü ve bugün de bu çabanın devam etmekte olduğunu inkâr edemeyiz. Sadece şiirde değil, diğer alanlarda da kadının "Ben de varım." diyebilmesi zor olmuştur. Felsefede, müzikte, resimde, mimaride de kadının adı yok gibidir. Helenistik Çağ'da varolan Ana Tanrıça kültürü içinde kutsanan kadınlar, demokratik rejimlere rağmen ikinci sınıf vatandaş olmaktan kurtulamamışlardır (Nutku 2010:137). Bugün medeni toplumlarda da aynı anlayışın izlerini görmek mümkündür. Türk sanatında da kadının varlık göstermesi dünyanın diğer ülkelerinden farklı olmamıştır.

Kadınlar uzun asırlar boyunca, köklü bir geçmişi olan ve geleneğe bağlı bir biçimde devam edegelen şiir sanatı içinde kendilerine özgü duyguları ifade edememişlerdir. Hilmi Yavuz, kadın şairlerin çoğunluğunun daha çok erkek meslektaşlarına özenerek ve erkek egemen üslubu kullanarak şiirler yazdıklarını ve bu durumun onları bir kadın üslubu oluşturmaktan uzaklaştırdığını ifade etmektedir. Yavuz, ayrıca, *"Bunun temelinde kadın şairlerin kendilerini egemen şiir ortamında kabul ettirme endişesi vardır."* görüşünü de öne sürmüştür. (Yavuz, 1997:163; Mutlu 2006:358; Karataş, 2009: 1661'den aktaran Turan, Saluk 2011:2).

Antolojilerden başlayarak yapılan çalışmaların kadın şairler adına durumun pek de iç açıcı olmadığı görülür. Örneğin, Memet Fuat'ın Çağdaş Türk Şiiri adlı eserinde (1996) yer alan 84 şair arasında sadece Gülten Akin'a yer verilirken, İlhami

Soysal'ın 20. Yüzyıl Türk Şiiri'nde (1973) 60 şair arasında, Gülten Akın dışında Türkân İldeniz'in adına rastlanır. Müjdan Cunbur ile Neriman Saryal'ın hazırladığı Türk Kadınının Şiiri (1997) adlı çalışmada 100'den fazla kadın şaire yer verilmiştir. Yılmaz Odabaşı'nın Son Çeyrek Yüzyıl Şiir Antolojisi (2003), son dönemlerde adını duyuran kadın şair sayısındaki artışa da işaret eder. (www.candundar.com.tr'dan aktaran www.yilmazodabasi.com.tr/yazi-56-**neden-kadin-sair-yok**, 04.03.2012, 18:55).

Kadın şairin varlığını ne ölçüde ortaya koyabildiğine bakarken, kadının toplumda ne kadar var olabildiğine de bakmak gerekir. Atatürk "*Hanımlarımız, hatta erkeklerimizden daha münevver olmalıdır. Eğer milletin hakiki anası olmak istiyorlarsa.*" demiştir. Burada *Fikret'in cümlece malum olan bir sözünü de hatırlatalım: "Elbet sefil olursa kadın, alçalır beşer."* (www.arastiralim.com/mustafa-kemali-etkileyen-sair-tevfik-fikret.html-, 26.02.2012, 19:42) söyleminde bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana yapılan devrimler arasında en önemli olanları kuşkusuz, kadının toplum içindeki yerini düzenlemeye yönelik olanlardır. Türk kadını toplum hayatı içinde birey olarak var olma hakkını bu dönemde kazanmıştır. Bilindiği gibi kadınlara seçme ve seçilme hakkı Fransa ve İtalya'da 1946 yılında, İsviçre'de ise 1971'de gündeme gelmiştir. Oysa Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı 1930'da, 1933'te çıkarılan Köy Kanunu ile muhtar seçme ve köy heyetine seçilme hakkı 1933'te verilmiştir. 5 Aralık 1934 inkılabından sonra kadınlara milletvekili olma yolu açılmış ve 1935'te yapılan genel seçimlerde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir (Eren 1998:1900).

Türk milleti için kadın sosyal ve kültürel bakımdan oldukça önemli bir varlık olarak telakki edilmiştir. Yaradılış mitinde Tanrı Ülgen'e âlemi yaratma ilhamını veren Akine (Akana, Akene) bir kadındır. Kadın Türk tefekkür hayatında soyut değerler silsilesinin somut varlıklar haline dönüştürülmesinde yararlanılan ilham kaynağıdır (Kara Düzgün 2007:659). Göçebe Türk kültüründe kadınının sosyal hayat içinde diğer toplumlardan daha önde olduğu bilinen bir gerçektir. İslamiyet'in kabulünden sonra ve Osmanlı devletinin kuruluş dönemlerinde de bu anlayışın devam ettiği görülmektedir. Mübcecel Kızıltan bu süreci şöyle tespit eder:

"İslamiyet'in kadınları toplumsal yaşamın dışına itecek biçimde yorumlanması İstanbul'un fethedilmesinden sonradır. Osmanlılar, Bizans'ın kölecî devlet yapısından etkilenmişlerdir. Osmanlı sarayı, İran ve Bizans saraylarını örnek almışlardır. XV. yüzyılda saray, haremlik ve selamlık diye ayrılmış, bu ayrımdan vezirler, beyler de etkilenmiş, konaklarında bunu taklit etmişlerdir. Kadınlar, harem yaşamının içine çekilmiş, toplum yaşamının dışına itilmişlerdir. Osmanlı Devleti'ni yönetenler, saray ve ulema, İslamiyet'i kadınları toplum yaşamı dışında tutulmalarını sağlayacak biçimde yorumlamışlardır. Bu koşullar altında kadınların sanat yaşamında erkekler gibi sayıca çok ve etkin olamamaları doğaldır." (Kızıltan 1994:106).

Tanzimat döneminde, Osmanlı Devleti, batı medeniyeti dairesine girmenin yollarını aramaya koyulur. Yapılan değişiklikler ve yenileşme faaliyetleri arasında kadınlar da unutulmaz. Dönemin aydınları arasında yer alan sanatçılardan Şinasi, Namık Kemal, Sami Paşazade Sezai, gibi isimler eserlerinde kadınların sosyal durumuna dikkat çeken örneklerle yer verirler.

II. Meşrutiyet döneminde farklı görüşler tartışılmaya başlanır. Rıza Tevfik, Ahmet Cevdet, Celal Nuri gibi aydınlık eserlerinde kadın meselesine değinirler. Bu dönemde kadınların aleyhine söylemlerde bulunanlar da vardır (<http://www.ruzad.org/kadin/id5.htm>, 26.02.2012, 19:41).

Selahattin Asım ve Abdullah Cevdet gibi isimler, kadının giyimini tartışırken, Tevfik Fikret, kız çocuklarının eğitilmesinin önemine vurgu yapar. Milli Edebiyat döneminde Ziya Gökalp, Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Emin, Hamdullah Suphi, Yusuf Akçura, Halide Edip, Ahmet Hikmet Müftüoğlu gibi aydınlık kadının eğitimi ve toplum içindeki konumu hakkında fikirler üretir. (<http://www.ruzad.org/kadin/id5.htm>, 26.02.2012, 19:41).

I. Dünya Savaşı, ardından Kurtuluş Savaşı dönemlerinde Türk'ün var olma mücadelesi yaşanmış ve ardından Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur.

Bütün bu süreçte kadınlar açısından olumlu gelişmeler yaşandığını inkâr edemeyiz. Ancak “kadın şair” konusu ne yazık ki beklenen gelişmeyi gösterememiştir.

Türk Şiirinde “Kadın Şairler” Konusundaki Genel Tespitler

A. Klasik Türk Şiirinde Kadın Şairlerin Durumu

Türk edebiyatında şair kadın olmanın güçlüklerini divan edebiyatından başlayarak tespitte çalışalım. Divan edebiyatı kadın şairlerin durumuna dikkat çeken araştırmacı İskender Pala bir yazısında;

“İtiraf ederiz ki kadim şairlerimizden ağzından vuslat, visal, hicran, firkat, zalim, yâr, gönül, sevda, figan, feryad vb. aşk neşideleri duymak bizi de hep bıyık altından güldürmüştür. Çünkü biliriz ki âşıklık erkek işidir ve kadına mâsuk olmak yaraşır. Onlar sevmeye layıktır; biz ise ancak beğenebiliriz. Hüznü yaşayan ben olmalıyım diyen Osmanlı erkeği, kadının şiir söylemesine belki de bu yüzden alışmamış, hatta şiir söyleyen kadınlar hakkında fıkralar uydurmaktan çekinmemiştir. Çünkü Osmanlı asırlarında kadını beğenmek bile onun iffetine halel getirmiş. Alenî takdir, kadına karşı bir cüret, bir hakaret sayılır, gizliden gizliye beğenmeler ile ince hastalıklara varan âşıklık, daima kadın lehine fedakârlık demektir. (...) Kadının, adının dahi gizli tutulduğu mahremiyet çizgisinin içinde bir şairenin sözleriyle, velev bunlar sanat eseri mısralar da olsa, meclislerde sohbet konusu olması kocasının boynunu yere eğen bir kabahat telakki olunuyorsa, kadının evinde sultan, sokakta pasban olacağındandır. Şair olmuş yahut olmamış hiç fark etmez. Nitekim o talihsizlerin pek

çoğu da sırf erkekler gibi şiir söyledikleri yahut isimleri şuh meclislerde sıkça anıldığı ecilden ya hiç evlenememiş, ya dul kalmış yahut birkaç koca değiştirmek bahtsızlığını yaşamışlar, velhasıl mesut olamamışlardır.” demektedir. (İskender Pala-ÂŞİNA GÜZELLER www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler 27.02.2012, 15:00) demektedir.

Türk edebiyatında 15. yy. sonlarına kadar bilinen tek kadın şair, Selçuklular döneminde yaşamış ve aynı zamanda bir falcı olan Müneccime Hatun'dur. Osmanlı Devleti döneminde ise giderek kadın şairlerin adı az da olsa görülmeğe başlanır. *Osmanlıda Kadın Şairler* adlı yazısında Nazan Bekiroğlu, süreci, kadın şairler açısından şöyle belirler:

“*Divan edebiyatı ve bunun Tanzimat yılları içindeki uzantısı, yani XV. ve XIX. yüzyıllar arası, kadın şair kronolojisinin ilk bölümünü teşkil eder. Zaman bakımından uzun fakat kadın şair sayısı bakımından az bir niceliğe sahip olan bu dönemi Geleneksel dönem olarak adlandırılabilir. Tanzimat hamlesinin getirileri ile biçimlenen ve Cumhuriyete (1923) veya daha doğrusu harf inkılâbına (1928) kadar süren bölümü ise Yenileşme dönemi olarak adlandırılabilir. Kendi içinde Tanzimat yılları ve Meşrutiyet sonrası olarak ikiye ayırabileceğimiz bu dönem ise zaman itibarıyla daha dar olmasına rağmen kadın şair sayısı bakımından yoğundur. Bir başka deyişle Geleneksel dönem ile Yenileşme döneminin kadın şairlere yüklediği yoğunluk, süre ve sayı arasındaki ters bir orantıyı işaret etmektedir.*”

(www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/osmanlıda-kadın-sairler/ -
(27.02.2012, 14:50).

Kadınların sosyal hayat içinde varlık gösterebilmeleri genellikle aileden gelen ayrıcalıklarla ilgilidir. Divan edebiyatı dönemi kadın şairlerin çoğunun babası toplum içinde saygın, unvan sahibi kimselerdir. Bu okumuş, kültürlü, sanatı seven babalar, kızlarının da eğitim almalarını, sanatla ilgilenmelerini sağlamıştır. Belli kesimlerde yetişen kadın şairlerin, kendilerini ifade etme imkânı bakımından nispeten daha rahat oldukları açıktır. Şair Leyla Hanım'ın aşağıdaki gazeli buna iyi bir örnektir:

*Kıl meclisi âmâde ne derlerse desinler
İç dilber ile bâde ne derlerse desinler
Anber gibi kâküllerini bir gece aşık
Şem eyledi rüyada ne derlerse desinler
Bend etti dili silsile-i zülfüne dildar
Hala ben o sevdada ne derlerse desinler
Gamı bu gün eylerse ahibba beni tayip
Bir bir çıkar ukbâda ne derlerse desinler*

*Bu kara yüzüm ak olsa da rûzu cezada
Şimdi bana dünyada ne derlerse desinler
Alemde nedir farkı bana medh ile zemmin
Sağ olsun ahibba da ne derlerse desinler
Leylâ o perîye biraz arzi hulus et
Düş payine tenhada ne derlerse desinler* (Tamsöz 1994:39).

Buna rağmen, dönemin sosyal yapısı ve erkek egemenliğinde köklü bir geleneğe sahip şiir anlayışının varlığı göz önüne alındığında, kadın şair olmak, ateşten gömlek giymeye talip olmak gibidir. Divan Edebiyatı gibi katı kuralları olan bir edebiyat dairesinde mevcut kadın şairlerin, kadın kimliğini önde tutarak eser vermemelerini doğal karşılamak gerekir. Hilmi Yavuz, bu şairlerin içinde sadece Fıtnat Hanım'ın ve Mihrî Hanım'ın şiirlerinde bir kadın duyarlılığının öne çıktığını belirtmektedir (Yavuz, 1997:163; Karataş, 2009: 1661'den aktaran Turan, Saluk 2011:2).

Örneğin;

*Hâbdan açtım gözüm nâgâh kaldırdım seri
Karşıma gördüm durur bir mâh-çehre dilberi
Talim sâd oldu yahut kadre erdim galiba
Kim mahallem içre gördüm gice doğmuş müşteri
Nû akar gördüm cemalinden egerçi zâhirâ
Kendisi benzer müselmane libâsı kâferi
Gözümü açıp yumunca oldu çeşmimden nihan
Şöyle teşhis eyledim kim y melektir ya peri.
Erdi çün âb-ı hayate MİHRÎ ölmez haşredek
Gördü çün şeb zulmetinden ol ayan İskender'i.* (Mihrî Hatun) (Dil, tarihsiz:13).

Divan edebiyatında kadın şair olmanın zorluklarından bahseden akademisyenlerden Mübeccel Kızıltan ve Nazan Bekiroğlu da benzer tespitlerde bulunurlar.

Örneğin, Mübeccel Kızıltan, yaşadığı dönemin şartları dikkate alındığında nispeten göre “özgür yaratılışlı” bir kadın şair olan Zübeyde Fıtnat Hanım'ın dahi “kadınca duyguları” yansıtmakta sıkıntı duyduğunu belirtir. Kızıltan, yine de erkeğin egemen olduğu bu dönemde Mihrî Hatun'un kadınca duyguları ifade etme cesareti gösterdiğini ilave eder (Kızıltan 1994:106-107).

Divan şairliğinin yolunun aşıklık rolü ve hüviyetin olmasından geçtiğini, bu durumun da kadının bu vadiye eser vermesini imkânsız kıldığını söyleyen Nazan Bekiroğlu, kadın şairin toplumsal baskıyı göze alması halinde “ifade klişe önce-

den belirlenmiş bir erkek söylemini üstlenmek” mecburiyetinde kaldığını ifade eder (www.nazanbekiroglu.net:ten aktaran İspirli 2007: 446).

Kadın şairlerimize, tezkirecilik geleneği içinde yeterince yer verilmemiş, verilse de kalıplaşmış ifadeler ya da üstü örtülü bir alay içeren ifadelere maruz bırakılmışlardır. Kimi zaman da erkek sanatçıların kıskançlıklarına da maruz kalmışlardır. Mihrî Hatun’un beğendiği şairlerden Necâtî’ye yazdığı şiirleri göndererek değerlendirmesini istemesi, Necâtî’nin pek hoşuna gitmemişken üstüne bir de onun bir şiirine nazire yazınca şairin öfkesini iyiden iyiye çeker ve Necâtî aşağıda mısraları yazar (Ertek Morkoç 2011:231):

“Ey benim şi’rime nazire diyen
Çıkma râh-ı edepten eyle hazer
Deme kim işte vezn ü kafiyede
Şi’rim oldu Necâtî’ye denk
Bir midir filhakika ayb ü hüner” der. (İspirli 2007:447).

(Ey benim şiirime nazire söyleyen, edep yolundan çıkma, sakın. İşte vezin ve kafiyede Necâtî’ye şiirim erişti deme, ikisi de üç harfle yazılır ama ayıp ve hüner bir değildir. (Ayıp ve hüner kelimeleri Arap alfabesinde üç harfle yazılır.) (İspirli, 2007:447).

Ahmed Rasim, *Muharrir, Şair, Edip* adlı çalışmasında şöyle bir olaydan bahseder:

“Nezahati hulk ve nezaketi hali cümleye malum olan merhume Nigar Hanım’ın bir gazelin, bî-edep bir neveste o kadar çirkin bir tarzda tahmis etmiş idi ki, (Andelib) merhum kaşlarını çatarak güya bakacak okuyacak imiş gibi elinden aldı, yırtıp suratına fırlattı.” (Murat Uraz 1941:7’den aktaran İspirli, 2007:447).

Bu bakış açısına paralel olarak günümüz edebiyat araştırmacılarında da kadın şairlere gereken önemin verilmediğini görmekteyiz. Örneğin Abdülbaki Gölpınarlı, Mihrî Hanım’ı eserine almasının sebebini; “(...) adı tezkirelerde geçtiği, Necâtî’yi taklit ettiği ve nihayet bir kadın şair olduğu için aldık.” (Gölpınarlı 1954:18’den aktaran İspirli 2007:447) şeklinde ifade eder.

Kadın Divan şairlerinin yaşadıkları sıkıntılara örnek olması bakımından birkaç ilginç anekdotu paylaşmak gerekir. Şair Zeynep Hanım, evlendikten sonra eşinin rızasını alamadığı için şiiri bırakmak mecburiyetinde kalmıştır. (Arslan 2007:400’den yorumlayan Ertek Morkoç 2011:230). Mihrî Hatun, evlenmemiştir. Trabzonlu Fitnat Hanım (1842-1911) eşinin aşırı kıskançlığının sonucu eşi tarafından kötü muamelelere maruz kalmıştır. Fitnat Hanım, kirpiklerini kesecek kadar ileri giden eşinden ayrılmak zorunda kalmıştır. (İnal 1999: 659, Uraz 1941: 84, İspirli 2007: 239 s’den aktaran Ertek Morkoç 2011: Sayısı, s.230-231). Aynı

şekilde Leyla Hanım, evlendiğinin ilk günü eşinin yanlış bir davranışını gördüğü için, bir hafta sonra eşinden ayrılmıştır. (Arslan 2003:31-32'den aktaran Ertek Morkoç 2011:231) Fatma Âni Hanım (öl. 1710-1711), evine misafir olarak gelen bir misafirin hoş olmayan tavırlarına maruz kalmıştır. (İspirli 2007:15'den aktaran Ertek Morkoç 2011:231).

Kastamonulu Feride Hanım (1837-1903)'ın annesi kızının şiirle ilgilenmesine karşıdır. Hatta Feride Hanım bundan duyduğu rahatsızlığı bir beytine de aksettirmiştir. (İspirli 2007: 148'den aktaran Ertek Morkoç 2011:231).

“*Duhterine böyle m’ider mâderi söyle bana*

Görmedim billâh cihânda böyle bir âzâr ana” (Ertek Morkoç 2011:231).

Bu bölümde son olarak, Divan edebiyatı döneminde şiir yazan bazı kadın şairlerin, -örneğin Cevriye Banu (d.1863—ö. 1916) gibi- ölmeden önce eserlerini bizzat kendilerinin yok etmeleri, eserlerinin kaybolmuş ya da henüz ortaya çıkarılmamış olma ihtimallerini hatırlamak gerekir. (Kızıltan, 1994: 104). Ayrıca, Divan edebiyatı geleneği içinde yaklaşık elliye yakın kadın şairin varlığına rağmen, bunların çok az bir kısmının divanının incelenmiş olması da dikkat çekici bir durumdur (Ertek Morkoç 2011:223).

B. Tanzimat’tan Sonraki Edebi Faaliyetler İçinde Kadın Sanatçıların ve Kadının Şairlerin Durumu

Tanzimat dönemine gelindiğinde, kadınlar lehine bazı gelişmelere tanık oluruz. Bu konuda yapılan bir tespit şöyledir:

“*Tanzimat dönemiyle kadının hukuki konumunda bazı iyileşmeler yapılmış, cariyelik kaldırılmış, kadınlar arazi mirasından yararlanmaya başlamışlardır. Toplumsal olarak da kadınlar çıkardıkları dergi ve gazeteler aracılığıyla kamu önünde kendi konularını oluşturmaya başlamışlardır. Bu konudaki ilk yayın, Terakki gazetesinin kadın eki olan Muhadderat’tır. Genellikle kadınlara yönelik olan bu dergilerden Şükufeza, Arife Hanım; Parça Bohçası, Semiha, Rabia ve Kamile hanımlar; Firuze, Süheyla Muhterem; bütün yazarları kadın olan Kadınlar Dünyası, Nuriye Ulviye tarafından; Vakit, Ayine, Hanımlara Mahsus, Aile, Kadınlar Alemi, Türk Kadını, Kadın, İnci, Yeni İnci, Süs, İnsaniyet, Mehasin adlı dergilerse kadın ve erkekler tarafından çıkarılmıştır. Bunlar içinde en uzun ömürlü olanı 1893 ile 1908 arasında çıkan Hanımlara Mahsus’tur. Bu dönemdeki yayınların amacı bir yandan Osmanlı kadınına eğitmek, bilgi düzeyini yükseltmek ve kadın haklarını savunmak, bir yandan da gündelik kadın hayatına Batılılaşma kaygısıyla yeni öneriler getirmektir. Bu yayınlar aynı zamanda kadın yazar ve şairlere ürünlerini yayımlayabilmeleri için bir olanak da sunmuş oldu.*” (Zelal, Ovalı 1994: 171).

İffet Halim, kadınlara mahsus *Kadın* gazetesini çıkarır. İffet Halim, “kadınlarla ilgili makalelerinin bir kısmını *Hakimiyet-i Milliye* gazetesindeki köşesinde, toplumsal ve siyasal konulardaki yazılarını da *Ulus* gazetesinde yayınlamıştır.” (Zelal, Ovalı 1994: 173).

Yine bu dönemlerde kadınların eğitimine yönelik olumlu gelişmeler de yaşanır. Böylece kadınlara mahsus eğitim kurumlarının faaliyete başladığı görülür:

“1843’te *Tıbbiye’de ebelik dersleri başladı, 1858’de ilk kız Rüştüyesi, 1869’da ilk kız sanat okulu, 1870’te kızlar için lise düzeyinde ilk öğretmen okulu ve 1914’te de Darülmuallimat’a bağlı ilk kız üniversite açıldı, bu bölüm 1920’de Darülfünun’a bağlandı. Böylelikle Osmanlı toplumunda kadınlar meslek sahibi olmaya başladılar.*” (Zelal, Ovalı 1994: 171).

Ayrıca bu dönemde, basın hayatında kadının varlığı da hissedilmeye başlamıştır. Tanzimat dönemi şairlerinden olan **Cemile Hanım** (?)’ın *Tercüman-ı Hakikat Gazetesı’nde* yayınlanmış makaleleri vardır. Bundan başka *Tercüman-ı Hakikat Gazetesı’nde* yayımlanan Nisvan-ı İslâm konulu önemli bir bendi, Arapça-ya çevrilmiş, Beyrut’taki *Lisânü’l- Hâl* adlı gazetede yayımlanmıştır. **Makbule Hanım** (d.1865-ö.1898)’ın *Müntehabât-ı Tercümân-ı Hakikat, Tercümân-ı Hakikat, Hazîne-i Fünûn, Hanımlara Mahsus Gazete’de* şiir ve yazıları yayımlanmıştır. Ayrıca *Ma’kes-i Hayâl* adlı eserinde hikâyelerini toplamıştır. **Yaşar Nezihe** (1882-1935)’nin şiirleri *Malûmât Gazetesı, Hanımlara Mahsus Gazete, Kadın, Kadınlar Âlemi, Kadınlar Dünyası, Terakkî* dergilerinde yayımlanır. Ayrıca sanatçının *Bir Deste Menekşe* (1915), *Feryâdlarım* (1924) adlı şiir kitapla vardır. (Kızıltan 1994: 110-157).

Müstakil çalışmalara imza atan kadın şairler arasında sayabileceğimiz isimler ve eserleri şöyledir:

Çeşitli kaynaklarda şiirlerine rastladığımız **Nakiye Hanım** (d.1845-46-ö.1898-99)’ın *Lugat-i Farisiye* adlı bir eser yayımlanmıştır. **Kâmile Hanım** (1839-40-ö.1920-21)’ın *Hâdiyü’l- Cinân* adlı bir eseri (1306) ile Mi’rac konulu basılmamış manzum bir eseri vardır. **Nigâr Hanım** (d.1862-ö.1918) *Efsus I*, (1886), *Efsus II* (1890), *Niran* (1896), *Safahât-ı Kalb* (1901), *Elhan-ı Vatan* (1916) adlı şiir kitapları bulunmaktadır. Küçük bir divan oluşturacak kadar gazele ve şarkıya imza atmış olan **Nüzhet Hanım** (d?- ö.1925)’ın iki de tiyatro eseri vardır. **Fatma Aliye Hanım** (d.1862-ö.1936) edebiyatımızda bir romanı Türkçeye çevirip yayımlayan, roman yazan, hakkında monografi yazılan ilk kadın yazardır (Kızıltan 1994: 110-157). Tanzimat döneminde Fatma Aliye Hanım’ın kız kardeşi **Emine Semiye Hanım** ile **Makbule Leman Hanım** ile **Abdülhak Mührünisa’yı** da zikretmemiz gerekir. (<http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/osmanlida-kadin-sairler> (27.02.2012, 14:50).

II. Meşrutiyet Dönemi, kadının sosyal hayatta daha fazla yer almasına imkân sağlar. 1917'de çıkarılan Aile Hukuku Kararnamesi'nde kadınlara yönelik hükümler yer almaktadır. Kadınlar ilk defa derneklerde çalışma olanağını bu dönemde bulur.

“Teali Nisvan Cemiyeti”ni ve “Nuriye Ulviye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”ni Halide Edip, “Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi”ni yazar Nezihe Muhiddin kurmuştur. 16 Haziran 1923'te Hanımlar Fırkası kurulmuştur. Bu dönemde kadınların kurduğu bir başka ilgi çekici dernek de, Balkan savaşında anasız babasız yurtsuz kalan yetim muhacir kızlar ve yoksul dul kadınlar için kurulan “Kadınları Esirgeme Derneği” dir.” (Zelal, Ovalı 1994: 171).

Bu dönemde kadınların yazıları, erkeklerin çıkardığı edebiyat dergilerinden ziyade, kadınların yazdığı, çıkardığı ya da kadınlara mahsus dergilerde toplanır. Kadınlar zamanla diğer dergilerde de varlık ortaya koymaya başlarlar. Bunlar arasında örneğin, **Benal Nevzat** İzmir'de, **İffet Halim** Diyarbakır'da, **Azmiye Hami**, Antalya ve Konya gazetelerinde ve dergilerinde yazar. (Zelal, Ovalı 1994: 172).

Dönemin kadın sanatçılarının büyük çoğunluğu İstanbul'da çıkan gazete ve dergilerde yazmışlardır:

“İffet Halim, Kadın, Hakimiyet-i Milliye, Ulus ve Yeni Türk gazetelerinde; Azmiye Hami, roman ve hikâyelerini Ulus'ta ve makalelerini Cumhuriyet'te; Şükufe Nihal, Heray, Süs, Mehasin, Kadın Yolu, Bilgi Yurdu Işığı, Firuze, Türk Kadını, Türk Kadın Yolu dergilerinde, Meliha Aveni, Süs dergisinde; İhsan Raif “İ.R.” imzasıyla Rebap Mecmuasında; Halide Nusret, Milli Mecmua, Ayda Bir, Çınaraltı, Kadınlar Dünyası, Türk Kadını, Süs, Genç Kadın, İnci/ Yeni İnci dergilerinde; Yaşar Nezihe, Kadınlar Dünyası, Kadın Yolu, Türk Kadın Yolu, Kadınlar Alemi, Kadın (İstanbul), Nazikler dergilerinde ve Amele Cemiyeti'ne girdikten sonra Aydınlık gazetesinde, ayrıca Sabah, Terakki, Malumat ve Haber gazetelerinde de yazmıştır. Görüldüğü gibi, edebiyat ortamının, erkeklerin yazdığı ve dönemin edebiyat ortamını belirleyen dergi ve gazetelerden uzak düşmüşlerdir.” (Zelal, Ovalı 1994: 172).

C. Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Gelen Süreçte Kadın Şairlerin Durumu

Gerek sosyal yaşamda, gerekse sanat dünyasında yer alan kadın profili, Cumhuriyet döneminde de değişmez¹. Cumhuriyet dönemi Türk şiirine hizmet eden

1 “Sözgelimi, biri hariç hepsi eğitimlidir. Kadınların da okuyabildiği resmi eğitim kurumlarının olmadığı dönemlerde, evlerinde özel eğitimden geçmişlerdir. Leyla Saz, Maşşah ve İhsan Raif gibi şair kadınlar Cumhuriyet öncesinde özel eğitim görmüşlerdir. Bunları izleyen kuşağın kadın şairleri ise II. Meşrutiyet'ten sonra kadınlar için de resmi eğitim kurumlarının açılmasıyla, bu kurumlarda eğitim görmüşlerdir. Kadınların üniversiteye alınmasından sonra neredeyse tamamı Edebiyat Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinden mezun olurlar. Öte yandan aynı kadınlar arasında özel eğitim görenler de vardır. Sözgelimi Halide Nusret özel eğitim görüyor daha sonra Erenköy Kız Lisesine, sonra da bir süre Edebiyat Fakültesi'nde okuyor.” (Zelal, Ovalı 1994: 172).

kadın şairlerimizin eğitim durumlarını gözden geçirdiğimizde, genellikle edebiyat fakültesi, öğretmen okulu veya eğitim enstitüsü, hukuk ya da siyasal bilgiler fakülteleri ya da güzel sanatlardan mezun oldukları görülür. Ağırlıklı olarak edebiyat ya da eğitim fakültesi mezunudurlar. Bunlardan bazılarının isimleri şöyledir:

Edebiyat Fakültesi Kökenliler: **Adile Ayda** (1913 Kazan) A.Ü. DTCF Fransız Filolojisi mezunu. İ.Ü. Fransız Filolojisinde akademisyendir. **Azmiye Hami**, Edebiyat Fakültesi. **Benal Nevzat Arıman** (1903 İzmir) Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunu. **Canan Apak** (1932 İzmir) A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. **Cavidan Tümerkan** (1922 İstanbul) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden mezundur. **Esen Özbek** (1936 Mılas) A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. **Fakihe Odman**, Amerikan Koleji, ardından Edebiyat Fakültesini bitirir. **Feriha Aktan** (d.1924 İstanbul) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu, ayrıca Yüksek Lisans yapmıştır. **Gülsemi İnal** (1947 İstanbul) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü mezunudur. **Hikmet S. Omay** (1919) DTCF Kütüphanecilik Bölümü'nden mezundur. **İnci Asena** (1948 İstanbul) İ.Ü. İngiliz Filolojisi'nde bir süre okumuştur. **Mefkûre DüNDAR** (1932 Niğde) İngilizce Bölümü'nden mezundur. **Mualla Anıl** (Edirne) A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okur. **Müfide Güzin Anadol** (1925 Zonguldak) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nde okumuştur. **Necibe Kızılay**, Edebiyat Fakültesi. **Neriman Duranoğlu** (1929 Seydişehir) A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, **Nezihe Araz** (1922 Konya) DTCF Psikoloji ve Felsefe Bölümü'nden mezundur.

Öğretmen Okulu ya da Eğitim Enstitüsü Kökenlidir: **Aydan Süer** (1941 Erzurum) Enstitüde okumuştur. **Aysel Özakın** (1942 Urfa) Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü. **Aysel Payaslı** (1935 Mersin) Mersin Kız Enstitüsü mezunu. **Azmiye Hami Güven** (1904 Konya) Öğretmen Okulu. **Emine Şenadam** (1934 Adana) Kız Öğretmen Okulu mezunu. **Feriha Altıok** (1946 Kıbrıs) Samsun Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü mezundur. **Güler Çinici** (1937 Nevşehir) Enstitü. **Gülgün Atillâ** (1939 Fethiye) Konya Kız Öğretmen Okulu. **Gülsüm Ak-yüz** (1949 Isparta) İstanbul Öğretmen Okulu. **Hacer Çakır** (1932 Tokat) Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümü. **İsmet Kür** (1917 İstanbul) Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. **Kıymet Karashaşin** (1936 Seydişehir) Konya Öğretmen Okulu. **Muazzez Menemencioğlu** (1929 Konya Ereğli) Enstitü mezunu. **Mukaddes Şanver** (1937 Denizli) İstanbul Çağa Eğitim Enstitüsünde Fransızca bölümünde okumuştur. **Neclâ Aysan** (1930 Çankırı) Akşam Kız Sanat Enstitüsü. **Necla Işık** (1947 Kilis) Atatürk Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümü. **Nurhan Gezerler** (1940 Manisa) Konya Kız Öğretmen Okulu. **Nurten Çelebioğlu** (1930 Ünye) Trabzon Öğretmen Okulu. **Rüksan Türkân Ünlü** (1934 Ankara) Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu Resim Bölümü mezunu. **Sabahat Çakırtaş** (1936 Kütahya) Kız Enstitüsüne devam etmiştir. **Sevim Tümtürk** (1934 Kastamonu) İsmet Paşa Enstitüsü'ne iki

yıl okumuştur. **Şükran Kozalı** (1948 Denizli) İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Matematik bölümü mezunu. **Ülkü Uluirmak** (1939 Şerefli Koçhisar) DTCEF. **Yurdağül İzgi** (1938 Ankara) Konya Kız Öğretmen Okulundan mezun.

Hukuk Fakültesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ya da İktisat Fakültesinden Mezunlar: **Asena Dora** (1935 Çorum) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okumuştur. **Aysel Ersan** (1939 Ankara) A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi. **Beki Bahar** (1927 İstanbul) bir müddet Ankara Hukuk Fakültesine devam etmiştir. **Birsen Şenman** (1935 İstanbul) İstanbul Ü. İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsünde okumuştur. **Emel Dilman** (1927 İstanbul) Benerberith Lisesi, bir müddet Hukuk Fakültesi'ne devam etmiştir. **Ferha Özpaya** (1920 Bursa) İ.Ü. Hukuk Fakültesi mezunu. **Gülten Akın** (d. 1933 Yozgat) Ankara Hukuk Fakültesi. **İffet Halim Oruz** (1904 İstanbul) İ.Ü. İktisat Fakültesi. Doktora yapmıştır. **Müveddet Türkuğur** (İstanbul) A.Ü. Hukuk Fakültesinden mezun. **Türkan İldeniz** (1938 Bolu-Düzce) İ.Ü. Hukuk Fakültesi. **Ülker Akçakoca** (d.1931 Ankara) Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Güzel Sanatların Diğer Dallarında Eğitim Almış Kadın Şairler: **Azra İnal** (1915) Akademi (Güzel Sanatlar olsa gerek) İngilizce, Fransızca bilir. Ressam. **C. Meral Divitçi** (Samsun) Güzel Sanatlar Akademisi, Doğu Süslemeciliği ve Seramiği konusunda eğitim görmüştür. **Gülşen Gırgınkoç** (1930 İstanbul) Devlet Tiyatrosu Çocuk Tiyatrosu Bölümü. **Melek Sabah Şardağ** (1946 Ankara) Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü. **Melisa Gürpınar** (1941 İstanbul) İktisadi Ticari İlimler Akademisi. İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümü. **Meral Üner** (1938 Ankara) Ankara Devlet Konservatuvarı'nda üç yıl okudu. Devlet Çocuk Tiyatrosunda çalışmıştır. **Sevil Üzeltürkay** (1940 Adana) İstanbul Konservatuvarı Tiyatro ve Şan Bölümü. **Sevim Dil** (1935 Çorum) Ankara Devlet Konservatuvarı Şan ve Opera Bölümü.

Diğer Fakültelerden Mezunlar: **Birhan Sabahat Küçükezber** (1933 Gaziantep) Ankara İlahiyat Fakültesi. **Gündüz Berker** (1941 İstanbul) İ.Ü. Tıp Fakültesi. **Yüksel Satoğlu** (1938 Kayseri) Ege Ün. Tıp Fakültesi.

Kolej mezunları ile eğitimini çeşitli sebeplerden tamamlayamayan kadın şairler de vardır. Örneğin, **Halide Nusret Zorlutuna** (d.1901 İstanbul) İ.Ü. Edebiyat Fakültesinde okumuş, bitirememiştir. **Müdrîke Coşansu** (1893 Kütahya). Kadıköy Numune Rüştîyesi'ni birincilikle bitirir. Hastalığı sebebiyle okula devam edemeyince eğitimine evde devam eder. **Meliha Avni**, Amerikan Koleji mezunudur.

1950 sonrası edebiyatımızda yer alan kadın şairlerin genel eğitim profiline bakarsak: **Zehra Dinçer** (1940 Alucra)'in babası bakkaldır. Maçka Lisesi'nde okumuştur, **Emine Erbaş** (1935 İstanbul) Kadıköy'de okumuştur, **Mübeccel İzmirli**

(1934 Çorlu) liseyi bitiremeden çalışmak zorunda kalmıştır, **Ayla Oral** (1938 İstanbul) Kandilli Kız Lisesi, **Sennur Sezer** (1943 Eskişehir) İstanbul Kız Lisesinden terk, **Jale Sun** (1936 İstanbul) ortaokul mezunu, **Leyla Şahin** (1954 Artvin) Üsküdar Kız Lisesinden mezundur.

Yakın dönem kadın şairlerinin farklı eğitim kurumlarında yetiştiklerini görmekteyiz. Örneğin, **Perihan Mağden** (1960 İstanbul) Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji bölümü mezunudur. **Nilgün Marmara** (1958-1987) Boğaziçi İngiliz Dili ve Edebiyatı, **Ayten Mutlu** (1952 Bandırma) İ.Ü. İşletme Fakültesi mezunlardır. **Lale Müldür** (1956 Aydın) ODTÜ Ekonomi'de başlayan eğitimini Manchester Üniversitesinde tamamlar. Essex Üniversitesi'nde edebiyat masteri, Belçika'da Üniversite de Bruxelles'de doktora çalışmaları yapar. **Birhan Keskin** (1963 Kırıkale) İ.Ü., Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, **Fatma Şengil** (1970 Eskişehir) Anadolu Üniversitesi Ezacılık Fakültesi, **Serap Uraz** (1968 Burdur) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bölümünü bitirirler. **Verda Ülkü** (1969 Gelibolu) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde okumuştur. **Nilgün Üstün** (1956 İzmir Bergama) Sinema TV. Eğitimi almıştır. **Esra Zeynep** (1966 Ankara) İngiltere New Castle (Turizm) Üniversitesini tamamlar. **Melike Aslı Kılan** (1971 İstanbul) Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü, **Elif Gevgili** (1963 İstanbul) İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Tarihi Bölümü mezunudur².

Genel tabloya baktığımızda, kadın şairlerin yüksek okul okusunlar ya da okumasınlar iyi eğitim almış kimseler olduğunu söyleyebiliriz. Sanata yatkın olmaları, sanatın diğer dallarıyla da ilgilenmeleri dikkate değer bir husustur. Bir başka dikkat gösterilmesi gereken mesele de Hukuk, Siyasal Bilgiler ya da İktisat mezunu kadın şairlerin sayısının da gözden kaçmayacak bir çoğunluk teşkil etmesidir. Dolayısıyla diyebiliriz ki, kadın şairlerimiz edebiyat kültürünü tanımış ve sevmiş, kendilerini de edebiyat dünyasında görmek istemişlerdir.

1980'lerden sonra kadın şairlerin sayısındaki artışın sebebini değerlendiren Derya Önder, bu durumu şöyle izah eder:

“Bunda ülkemizde kadın hareketlerinin artması ve desteklenmesi (her şeyden önce kadınların birbirini desteklemesi), öncül nitelik taşıyan bazı edebiyat dergilerinin şair kadınlara yer vermesi gibi nedenler önemli rol oynar. Ama asıl önemli olan dönemin şair kadınlarının onlardan (her nedense) hiç beklenmedik (ama aslında sadece içlerinden çıkardıkları) şiirler yazmaları, şiirlerindeki dilin nitelikli ve çarpıcı isyanı, sözcükleri yırtış şekilleridir. Çünkü bu hem izleyici konumunda bekleyen diğer kadınların harekete geçmesine hem de yazmak için cesaretlendirilmelerine yol

2 Bu listenin hazırlanmasında yararlanılan kaynaklar şunlardır: DİL, Şahinkaya (Tarihsiz), Türk Kadın Şairler Antolojisi Nur Yayınları, Ankara; SEVER, Mustafa, (1993), Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi, Yön Yayıncılık, İstanbul; TAMSÖZ, Bedihan, (1994), Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi, Ayyıldız Mat. Ankara; YURDABAK, Hüseyin, (2006), Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri, Yücel Ofset Ltd. Şti. Ankara.

açmıştır.” (www.deryaonder.com/node/19,Posted May 17th, 2008 by deryaonder 04.03.2012, 18:54).

1990’lı yıllarda kadın şairlerin sayısında ise 1980’lere oranla daha fazla sayında kadın şair edebiyat dünyasına dahil olmuştur. Bunda, kadınların giderek daha da bilinçlenmesinin ve gelişen teknolojik imkânlar sayesinde kadınların seslerini daha fazla duyurabilmesinin etkisi olduğu düşünülebilir.

Oya Batum Menteşe gelinen noktayı şöyle değerlendirir:

“Günümüzde, edebiyatın erkek-egemen marjinal, başarısız ve etkisiz olduğu günlerden, kadın ve erkek yazarın aynı şekilde evrensel olabileceği anlayışa gelindi. Kalemin erkekliği temsil ettiği günlerden, sayfanın kadın yaratıcılığını temsil ettiği günlere gelindi.” (Oya Batum Menteşe 2002’den Aktaran Tağızade-Karaca 2006: 421).

C. Âşıklık Geleneği İçinde Kadın Şairlerin Durumu

Âşıklık geleneği içindeki kadın şairlerin durumunu Dr. Ahsen Turan’ın bir çalışmasından takip edelim:

“Toplumun kadına ve kadının saz çalıp söylemesine bakışı, anne-baba ve eşle yaşanan problemler, âşıklık geleneğinin gereklerini yerine getirip getirememe problemleri, erkek âşıkların kadın âşıklarla geleneği paylaşma hususundaki problemleri bunlardan birkaçıdır. Erkek âşıkların usta yanında yetişme ortamları, çıraklık dönemleri, sanatlarını icra ettikleri, edebî meclis kurdukları mekânlarda bulunma gereklilikleri, fasillara ve atışmalara katılmaları, sanatlarını çoğu zaman seyyar olarak icra edebilmeleri gibi özgürlüklerinin karşısında kadın âşıklar toplumdaki sınırlılıkları dolayısıyla sanatçı kimliklerinin de bir gereği olarak bazı çatışmalar ve sıkıntılar yaşamışlardır. Buna karşın toplumun kadın için koyduğu ve uyguladığı kurallar kadının âşıklık konusundaki kararlılığından dolayı onun âşıklığını engelleyememiş, söz söyleme hürriyetinin önüne geçememiştir. Bir kadın birine sevdalandığında rahatlıkla söz söyleyemezken, kadın âşıklar toplumsal tabuları âdeta yıkarak cesurca söyleyişlerle duygularını ifade etmişlerdir. Sadece kendilerinin değil, toplumun sıkıntılarına, memleket mesellerine de tercüman olmuşlardır.” (Turan, Saluk 2011:5).

Âşıklık geleneği içinde de eşlerinden desteklenmeyenler hatta şiddete maruz kalanlar olmuştur:

“Senem Akkaş (Âşık Şahsenem) eşi tarafından sazı kırılmış, şiirleri yakılmıştır. Âşık Şahsenem çektiği sıkıntılarla ilgili “Gönülden Gönüle Gider Yol Gizli Gizli türküsünü dinlerken duygulandım, ona benzer Gel Gizli Gizli diye bir şiir yazdım. Eşim ‘Sen kimi çağırıyorsun gizli gizli’ diye dayak attı. Sonra şiirlerimi saklamaya başladım. Bu kez de sakladığına göre ‘Bir iş karıştırıyorsun.’ diye söylendi. Bir süre bıraktım çalıp çağırma, sonra boşandım.” demektedir (Haber7/www.tumgazeteler.com/29.03.2006,20.11.2011’den alıntılan Turan, Saluk 2011:8).

Filiz Yurdakul (Sinem Bacı)'ya eşi Âşık İhsan'den önceleri çok destek gördüğünü, ancak kendisinin giderek başarılı olduğunu gördükçe eşinin kıskançlığa kapıldığını ve bu durumun da ayrılmalarına sebep olduğunu söylemektedir (Çınar, Mayıs 2008:211)" 2011'den alıntılan Turan, Saluk 2011:8).

Kadının günlük yaşam içindeki sorumlulukları, sanatını ikinci plana atmasına sebep olmaktadır. Jale Sancak, kadın yazar olmanın zorluklarını şöyle tespit eder:

"Kadınlar için edebiyat neredeyse bir ikinci uğraş durumunda. Bu tabii bizim cinsimiz açısından büyük bir dezavantaj. Oysa erkek öyle değil! Bu konuda çok daha fazla zamanı var. Çok da özgür ve sorumlulukları, gündelik yaşam pratiği ile ilgili yükümlülükleri çok daha az... Kadın-erkek diye bir ayırım koyamıyorum ortaya ama kadın daha dramatik bir varlık.. Yazmak; kimi zaman bir yolculuk, kimi zaman da ateş çemberinden geçmek, ateşin üstünde yürümek gibi bir şey ama asla vazgeçemeyeceğim bir uğraş. Yazmak, benim için hayatın anlamı. Onu bir yaşam biçimi ve varoluş nedeni olarak duyumsuyorum" (Jale Sancak'tan aktaran Tağızade Karaca 2006: 536).

Necla Tezerdi (Âşık Mihrumah), evlendikten sonra eşinin de âşık olması sebebiyle âşıklık faaliyeti içinde daha rahat yer alabildiğini ancak çocukları olduktan sonra sanatının ister istemez ikinci plana gerilediğini ifade etmiştir. (Turan, Saluk 2011:9).

Âşıklık geleneği içinde kadın şairlerin, dinleyiciler karşısında yapılan atışmalarda erkek âşıkların sözlerini sakınmadan söylemelerinden dolayı duydukları rahatsızlıklara da günümüzde kadın şairlerin -özelde kadın âşıkların- yaşadığı zorluklara örnek gösterebiliriz. Ozan Gülçınar bu sebeple "Kişiliğini bilmediğim insanla atışmam. Dünyalar verseler kadınlık gururum daha önemli. Orada sadece kendimi değil, tüm kadınları temsil ediyorum." demektedir. (Sever, 2010:87'den aktaran Turan, Saluk 2011:22).

Bu konuda Sarıcakız'ın yaşadığı bir olaydan da bahsetmek gerekir:

"Âşıklar Bayramı'na katılan Sarıcakız'ın atışma yaptığı Karşı Âşık İlhami Demir'i yenmesi üzerine bu olay, gazeteler tarafından "kadın Ozanın Fendi Erkekleri Yendi." Şeklinde manşet yapmıştır. Ancak Sarıcakız bu haberdan sonra uzun müddet âşıklar bayramına çağrılmamıştır. (Çınar, 2008:52, Gazel, 1997'den aktaran Turan, Saluk 2011:23).

Anadolu'da kısıtlı olanaklar dahilinde yetişen kadın şairlerin isimlerini duyurmaları büyük şehirlerde yaşayanlara göre daha güçtür. Özellikle kadın âşıkların, eğitim alma konusunda yaşadıkları sıkıntıları, eserlerinde de yansıttıklarını görmekteyiz. İsteddiği tahsili alamayan ve bunun acısını içinde hisseden Ayten Çınar (Ozan Gülçınar) duygularını şöyle ifade eder:

“Bayrağımın gölgesinde

Atatürk’ün ilkesinde

Cumhuriyet ülkesinde

Öğretmen olmak isterdim” (Alp 2010:61’den aktaran Turan, Saluk 2011:7).

Sonuç

Anadolu’da kız çocuklarının da eğitim alma imkânlarının artmasıyla, kadın şair sayısı hele ki günümüzde hem sayıca hem de sanat değeri bakımından erkek meslektaşlarıyla yarışacak duruma gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda hazırlanan antolojiler de -her ne kadar şu an için sayıca az olsa da- kadın şairlerin seslerini duyurma açısından önemli çalışmalardır³.

Türk edebiyatında, Tanzimat’tan günümüze kadar varlık gösteren edebi akımlar içinde kadın yazarlar ve şairler ne yazık ki yer alamamıştır. Bunun nedeni, edebi akımların birleştiği edebi grupların aynı zamanda birer sosyal muhit olması olarak açıklanabilir. Servet-i Fünûn, Fecr-i Ati, Beş Hececiler, Toplumcu Gerçekçiler, Yedi Meşaleciler, Garip Akımı, İkinci Yeniciler arasında kadın şaire rastlayamayız. Bunda erkek meslektaşlarının kadın şairlere olumsuz bakış açılarının payı olduğunu da söyleyebiliriz.

Tanzimat döneminde Batılı manada başlayan tahkiye içinde kadın şair ve yazarlarımızın bugün erkeklerle yarışacak durumda olmaları biraz da yeni tahkiye türünün her iki cins için de yeni deneniş olmasıyla ve Tanzimat döneminde kadın sanatçıların toplum içinde daha fazla seslerini duyurmalarına olanak sağlanmasıyla açıklanabilir. Kızlara yönelik okulların açılması, kadınların dernek faaliyetleri içinde yer almaları, dergi ve gazetelerde kadın şairlerin eserlerine de yer verilmeye başlanması, kadın şairler açısından olumlu gelişmelerdir.

Kadının bilgi, birikim ve eserleriyle ortaya çıkabilmesi, toplumun kadına biçtiği roller sebebiyle zaman almaktadır. Kadın, çoğu zaman hem eş, hem anne olarak sorumluluklar üstlendiğine göre, sanat onun için ancak fırsat bulunduğu yapılabilen bir meşgale konumunda kalabilmektedir.

Bu çalışmayı hazırlarken gördük ki, kadın şairler antolojileri ya da seçkilerin geneli, araştırmacılar için tatmin edici nitelikte olmaktan uzaktır. Bu sebeple hazırlanan antolojilerin şairin biyografisini ve örnek eserlerini vermek konusunda daha ayrıntılı hazırlanması gerekmektedir. Günümüzde sayıları gittikçe artan edebiyat dergilerinde kadın sanatçıların seslerini daha fazla duyurmalarına imkân tanınmalıdır. Sırf kadın sanatçılara yönelik eserlerin ele alındığı yarışmalar ve bunların

3 Örneğin, Hüseyin Yurdabak tarafından hazırlanan Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri adlı çalışmada, isimleri fazla duyulmamış kadın şairlere yer verilir. Çalışmada Aysen Akdemir, Sevinç Atan, İlter Yeşilay, Hayriye Çitoğlu, Emine Ertem, Nuriz Beyatıoğlu (Gökmenoğlu), Güzide Taranoğlu gibi 64 kadın şair yer almaktadır.

medyada duyurulması da seçeneklerden biri olabilir. Televizyon kanallarında az sayıdaki kültür-sanat programları arttırılmalı ve özellikle edebiyata ağırlık verilmelidir.

Akademik çalışmalar içinde yer alan kadın araştırmacılara da bu bakımdan bir görev ve sorumluluk düştüğü açıktır. Üniversitelerde, özellikle de edebiyat bölümlerinde yapılan faaliyetlerde, kadın yazar ve şairlerin gençlere tanıtılması sağlanmalıdır. Böylece, kadının toplum hayatındaki yeri pekişirken, kadın yazar ve şairler edebiyat dünyasında olmaları gereken yerde temsil edilebilirler kanaatindeyiz. Medeni milletler seviyesinde olabilmenin ölçütlerinden biri de, muhakkak kadına verilen değer ve duyulan saygıdır. Bu bağlamda, kadın şairlerin seslerini daha fazla duyurabilmeleri için, öncelikle kadınlar lehine yaklaşımların yerleşmesi gerekir.

Kaynaklar

DİL, Şahinkaya (Tarihsiz), Türk Kadın Şairler Antolojisi Nur Yayınları, Ankara.

EREN, Güler (1998), "Cumhuriyet 75. Yıldönümünde Kadın Haklarının Neresinde?" Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi III, Sosyal Değerlendirme, Yeni Türkiye, s.1899-1905.

ERTEK MORKOÇ, Yasemin (2011), "Klasik Türk Edebiyatında Kadın Şairlere Bakış", Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9, Sayı:2, Ekim, Prof. Dr. Mahmut Kaplan Armağan Sayısı, s.223-235.

İSPİRLİ, Serhan Alkan, (2007), "Osmanlı Kadınının Şiiri", Turkish Studies, International Periodical Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/4, s.446-454.

KARA DÜZGÜN, Ülkü, (2007), Başkurt Destanlarının Tipolojisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

KIZILTAN, Mübeccel, (1994), "Divan Edebiyatı Özelliklerine Uyarak Şiir Yazan Kadın Şairler", SOMBAHAR, Ocak-Nisan, Özel Sayı, s.104-160.

NUTKU, Özdemir (2010), "Kadın ve Sanat", Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi YEDİ, Temmuz, Sayı:4, s.137-141.

ÖNDER, Derya, (2005) *yılında, Yaratım Dergisi'nde yayımlandı.* www.deryaonder.com/node/19, Posted May 17th, 2008 by deryaonder. (04.03.2012, 18:54).

PALA, İskender, AŞİNA GÜZELLER www.altsayfa.com/edebiyat/edebi.../222-İskender-pala-kadın-sairler (04.03.2012, 19:00).

SEVER, Mustafa, (1993), Divan'dan Günümüze Türk Kadın Şairler Antolojisi, Yön Yayıncılık, İstanbul.

TAĞIZADE- KARACA, Nesrin, (2006), Edebiyatımızın Kadın Kalemleri, Vadi Yay. Ankara.

TAMSÖZ, Bedihan, (1994), Osmanlıdan Günümüze Kadın Şairler Antolojisi, Ayyıldız Mat. Ankara.

TURAN, F. Ahsen, R. Gökben Saluk, (2011), "Aşıklık Geleneği İçindeki Kadın Aşıklar ve Karşılaşmaları Sorunlar.", Uluslar arası Kadın Aşıklar Şöleni, Kocaeli, 27-29 Mayıs, s. 1-31.

www.arastirilm.com/mustafa-kemali-etkileyensair-tevfik-fikret.html - (26.02.2012, 19:42).

www.yilmazodabasi.com.tr/yazi-56-neden-kadin-sair-yok (04.03.2012, 18:55).

www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/osmanlida-kadin-sairler/ - (27.02.2012, 14:50)

ZELAL, Naime – Leyla Ovalı (1994), “Cumhuriyet Döneminde Aydın Kadınların Durumu ve Kadın Şairler” SOMBAHAR, Ocak-Nisan, Özel Sayı, Kadın Şairler Altarı, s. 170-181.

<http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/osmanlida-kadin-sairler> (27.02.2012, 14:50).

<http://www.ruzad.org/kadin/id5.htm>, (26.02.2012, 19:41).

YURDABAK, Hüseyin, (2006), Türk Edebiyatında Günümüz Kadın Şairleri, Yücel Ofset Ltd. Şti. Ankara.